

В спеціалізовану вчену раду Д 41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
65009, м.Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

В І Д Г У К

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Галянтича
Миколи Костянтиновича на дисертацію Семенька Олени Миколаївни на
тему: «ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДИ) БУДІВЛІ АБО ІНШОЇ КАПІТАЛЬНОЇ
СПОРУДИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне
приватне право**

Актуальність теми дослідження. Успішний розвиток вітчизняної економіки ринковим шляхом неможливий без створення повноцінного ринку нерухомості, одним із елементів якого є користування будівлею на умовах найму (оренди). На важливу суспільну значимість цього виду відносин в нашій державі вказує прийняття низки спеціальних законодавчих актів, які покликані забезпечити ефективний механізм їх правового регулювання. Втім, значення з поміж інших регуляторів відносин щодо найму (оренди) нерухомості належить центральне місце цивільному договору як основному інструментарію регулювання приватноправової сфери.

Нині цей правовий феномен складає основу наукових досліджень у сфері володіння і користування чужою нерухомістю, і договір найму (оренди) будівлі, капітальної споруди виконує подвійну функцію в механізмі правового регулювання користування чужим нерухомим майном: з однієї сторони він виконує роль юридичного факту, будучи імпульсом динаміки відносин між його сторонами, а з іншої регулює вказані відносини.

Найм (оренда) об'єктів нерухомості забезпечує учасникам цивільних правовідносин можливість отримувати вигоду від користування чужим майном у випадку, коли набуття його у власність є економічно не вигідним або для придбання такого майна немає достатньо коштів. Для власника, який передає майно у користування, найм (оренда) цікава тим, що він отримує дохід у вигляді орендних платежів, які сплачує особа, що користується його майном. Через те, договір найму (оренди) з розвитком майнового обороту в ринкових умовах набув широкого застосування як у підприємницькій діяльності, так і в інших сферах економічних відносин.

Безумовно ринкові відносини найму (оренди) об'єктів нерухомості вимагають нової концепції їх правового регулювання, яка була запропонована авторами Цивільного кодексу України. Сучасна нормативна база відносин тимчасового користування майном представлена значною кількістю нормативно-правових актів та характеризується вдалим поєднанням традиційних положень, які апробовані багатовіковою практикою їх застосування, і нових правил поведінки, зумовлених стрімким розвитком ринкових відносин у нашій державі.

Проте, судова практика виявляє нечіткість та неузгодженість окремих законодавчих положень про найм (оренду) та стикається з проблемою пріоритетності застосування норм цивільного і господарського законодавства, внаслідок чого непоодинокими є випадки, коли суди неоднозначно застосовують одні і ті ж норми матеріального права, що також обумовлює потребу осмислення їхнього змісту з метою підвищення якості правового регулювання відносин найму (оренди) та ефективності правозастосовної діяльності у цій сфері.

У представленій дисертаційній роботі визначено особливості сучасного правового регулювання договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди, які мало досліджувалися у науці цивільного права, зокрема, про передавання майна в об'єктів нерухомості у користування, що зумовлено широким колом проблемних питань, пов'язаних, насамперед, із різними правовими підходами до врегулювання досліджуваних правовідносин.

Крім того, дослідження договірних зобов'язань про передання будівлі (споруди) у користування є надзвичайно важливим в контексті гармонізації законодавства у сфері регулювання відносин найму. Подальше удосконалення механізму правового регулювання зазначених договірних зобов'язань сприятиме усуненню прогалин та колізій правових норм, які належать до різних галузей права, а також пошуку ефективних методів визначення пріоритетності їх застосування.

Наведені обставини не залишають сумнівів щодо актуальності обраної дисертанткою теми дослідження та науково-практичного значення роботи. Дисертація Семенька Олени Миколаївни є самостійною завершеною науковою працею, у якій авторці вдалося розробити та сформулювати низку нових наукових положень та висновків, що відповідають критеріям наукової новизни і в сукупності вирішують виявлену конкретну наукову проблему.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності і права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Виходячи із вищезазначеного є підстави стверджувати про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження в теоретичному і практично-прикладному аспекті, а сформульовані рекомендації, пропозиції та висновки становлять наукову новизну і можуть бути предметом подальшого обговорення.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження Семенька О.М. є науково обґрунтованими, адже у роботі, що рецензується, комплексно опрацьовано достатньо широкий спектр проблем, пов'язаних із укладанням та виконанням договору найму (оренди) будівлі (капітальної споруди). Авторкою, правильно та чітко визначено об'єкт, предмет, методи, мету і задачі дослідження. Комплексність та системність дисертаційного дослідження зумовили використання при розкритті обраної теми загальнонаукових та спеціально наукових методів пізнання правових явищ. Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети та задач дисертації. Достовірність результатів дослідження забезпечуються застосуванням дисертанткою сучасних методів наукового пізнання, зокрема, загальнонаукових методів (діалектичний, лінгвістичний, системно-аналітичний), а також таких спеціальних методів, як: історико-правовий, формально-логічний, структурно-функціональний, порівняльно-правовий.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед, у тому, що представлена дисертаційна робота є комплексним теоретико-прикладним дослідженням у вітчизняній науці проблем уніфікації цивільного законодавства, положення якого регулює відносини найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди. Так, Семенька О.М. вперше зробила ґрунтовний науково-теоретичний аналіз еволюції цивільно-правового регулювання договору найму (оренди) будівлі (капітальної споруди) у контексті становлення і розвитку цивільного законодавства України, і спеціальних нормативно-правових актів, які регламентують комплексне правове регулювання договору найму (оренди) об'єкту нерухомості. Такий аналіз дозволяє з'ясувати основні тенденції розвитку законодавства та доктрини розвитку науки цивільного права в сфері найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди.

У дисертації наводяться аргументи на удосконалення певних усталених наукових положень. Так, Семенька О.М. аргументовано доводить, що пропонується удосконалити дефініцію договору найму (оренди) будівлі або іншої

капітальної споруди (їх окремої частини) як двохсторонній договір за яким, одна сторона передає або зобов'язується передати іншій стороні на визначений строк будівлю або іншу капітальну споруду (їх окрему частину) у користування, а наймач (орендар) зобов'язується прийняти це майно та сплачувати за нього орендну плату, передбачену договором чи нормативно-правовими актами. В роботі аргументовано пропонується удосконалити характерні ознаки договору змішаного найму (оренди), і зокрема, до них відносить наступні ознаки: передача орендареві права володіння й користування; платність володіння та користування; строковість; наявність спеціальної мети.

Слід відзначити, що дисертантка, на основі аналізу сучасних змін до норм чинного законодавства про найм (оренду) будівлі або іншої капітальної споруди, віднайшла додаткові критерії цивільно-правового визначення предмету договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди, зокрема визначивши, що нежитлові приміщення також можуть бути самостійним об'єктом найму (оренди) з поширенням на ці відносини норм параграфу 4 гл. 58 ЦК України (С.8, 68,70-74,157 Дисертації).

У положеннях новизни, які набули подальшого розвитку дисертантка виявила спірні доктринальні та законодавчі підходи передбачені у ст. 13 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» в якій порядок передачі предмета оренди шляхом встановлення обов'язку сторін договору оренди державного та комунального нерухомого майна складати акт приймання-передачі об'єкта оренди, а також при укладенні та припиненні договору оренди зазначати у ньому стан предмета оренди (С.9,86-87,116,147,159,173 Дисертації). Удосконалено положення про те, що невнесення платежів за користування майном має бути підставою розірвання договору найму (оренди), а не відмови від зобов'язання найму (оренди). Додаткову аргументацію отримало положення про необхідність встановлення у ЦК України максимального строку договору найму будівлі (споруди) з огляду на нерозривну пов'язаність договору найму (оренди) будівлі із договором оренди

земельної ділянки, на якій вона розміщена, який не може перевищувати 50 років (С. 7-19, 157-159 Дисертації).

Заслуговує на увагу висновок дисертантки про те, що договір найму будівлі (споруди) є змішаним із договором оренди земельної ділянки, для якого орендна плата визнається істотною умовою відповідно до п.3 абз. 1 ст. 15 Закону України «Про оренду землі». Тому, за договором найму будівлі (споруди) плата не є істотною умовою лише у випадку передачі будівлі (споруди) в оренду з умовою безоплатного використання земельної ділянки, на якій вони розташовані (С. 94-95, 94-101 Дисертації).

Також, позитивно слід оцінити запропоноване автором визначення договору найму будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини). Так, за договором найму будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) одна сторона (наймодавець, орендодавець) передає або зобов'язується передати іншій стороні – (наймачеві, орендарю) на визначений строк будівлю або іншу капітальну споруду (їх окрему частину) у користування, а наймач (орендар) зобов'язується прийняти це майно та сплачувати за нього орендну плату, передбачену договором чи нормативно-правовими актами (С. 7, 156 Дисертації).

Цілком слушним є висновок дисертантки про те, що об'єкти незавершеного будівництва можуть бути предметом різних правочинів, у тому числі і договору найму (оренди), однак у цьому випадку відповідні відносини не регулюються спеціальними правилами параграфу 4 гл. 58 ЦК України щодо найму будівель (споруд) (С. 8, 156-157 Дисертації).

З теоретичної та практичної точки зору здається цікавим також висновок автора про те, що нежитлові приміщення можуть бути самостійним об'єктом найму (оренди) з поширенням на ці відносини норм параграфу 4 гл. 58 ЦК України. Спеціальні правила договору найму будівлі (споруди) розповсюджуються й на ті відносини, котрі виникають щодо користування за плату окремими частинами будівель (інших споруд) (С. 8, 157 Дисертації).

З метою оптимізації цивільно-правового регулювання договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди Семенька О.М. також додатково

обґрунтовані шляхи удосконалення чинного законодавства в цій сфері, і запропоновано внесення ряду змін та доповнень до ст. 765, 773 ЦК України, ст. 19 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», ст. 6 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що зроблені в ході дослідження висновки, пропозиції та рекомендації можуть використовуватися для подальшого розвитку науки цивільного права в Україні, для подальших наукових розвідок у галузі римського приватного права, речового та договірної права України. Результати дисертаційної роботи спрямовані на внесення пропозицій щодо вдосконалення положень актів цивільного законодавства України щодо договору найму будівлі (споруди) та низки загальних положень зобов'язального права, а у правозастосовній діяльності - для вдосконалення практики застосування нормативно-правових актів, якими визначаються правові засади договору найму будівлі (споруди), врегулювання правових колізій та можуть бути використані при підготовці підручників, науково-практичних коментарів Цивільного кодексу України, у практичній діяльності, а також при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Зобов'язальне право України» тощо.

Науково-теоретичною базою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних учених, які вивчали особливості правового регулювання орендних відносин в Україні. Обґрунтованість отриманих результатів, висновків та пропозицій підтверджується широкою джерельною базою проведеного дослідження, використанням різноманітних прийомів аналізу проблемних питань, достатньою апробацією отриманих результатів. Ґрунтовною є джерельна база дисертації, яку складають 273 праці, що свідчить про достовірність зроблених дисертанткою висновків. Висновки і рекомендації, отримані у процесі дослідження, ґрунтуються на глибокому аналізі вітчизняних та зарубіжних країн з питань цивільного права України, енциклопедично-довідкової літератури.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації мають високий рівень обґрунтованості, що забезпечує їх достовірність.

Нормативну основу дослідження складає нормативно-правові акти цивільного законодавства України, що визначають передачу в найм (оренду) будівлі або іншої капітальної споруди. Емпіричну базу дослідження становлять науково-аналітичні дослідження цивілістів науковців та практиків.

Результати дослідження пройшли належну апробацію, оскільки її основні теоретичні положення та висновки викладено у 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні, та 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, засіданні круглого столу.

Повнота викладення матеріалів дисертаційного дослідження. Цілком логічною і послідовною є структура роботи, яка обумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (273 найменувань) та додатку. Загальний обсяг роботи становить 186 сторінок, з яких основний зміст – 160 сторінок.

Основні положення та зміст наукового дослідження. Поставлені мета та завдання роботи цілком відповідають науковій темі, за якою здійснювалося дослідження. В якості об'єкту дослідження дисертанткою було обрано цивільні правовідносини, що виникають у зв'язку із укладанням, виконанням та припиненням договору найму будівлі (споруди) за цивільним законодавством України. Предметом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають, здійснюються та припиняються за договором найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди. Перший розділ дисертаційного дослідження «Огляд літератури за темою дисертації та вибір напрямків дослідження» направлений на класифікацію джерельної бази дослідження та відбору законодавчого та законодавчого матеріалу. Другий розділ дисертаційної роботи «Загальна характеристика договору найму будівлі (споруди) направлений на з'ясування правової природи та сутності договору найму будівлі (споруди), визначення

взаємодії публічно-правових та приватноправових механізмів регулювання відносин найму (оренди), а також формулювання пропозицій щодо удосконалення правового регулювання договору найму будівлі (споруди) за чинним ЦК України та рекомендацій для усунення проблем у правозастосовчій практиці. Відповідно до поставленої мети авторкою було охарактеризовано генезис договору найму будівлі (споруди), виявлені закономірності його розвитку; визначено поняття та ознаки договору найму будівлі (споруди); надано характеристику будівель (споруд) як предмета договору найму будівлі (споруди); виявлено коло суб'єктів правовідносин, що виникають з договору найму будівлі (споруди) тощо. У третьому розділі роботи «Істотні умови, зміст та припинення договору найму будівлі (споруди)» проаналізовано коло істотних умов договору найму будівлі (споруди); визначені складові орендної плати за договором найму будівлі (споруди); з'ясовано сутність і особливості державної реєстрації права користування нерухомим майном, яке виникає на підставі договору найму будівлі (споруди); охарактеризовані права та обов'язки сторін у цьому договорі; розглянуто підстави, порядок та правові наслідки розірвання договору найму будівлі (споруди) та сформульовані пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства України щодо договору найму будівлі (споруди). Завершується робота висновками, що впливають з проведеного дослідження.

В представленій дисертаційній роботі Семенюка О.М. проаналізовано різні доктринальні концепції щодо визначення поняття та характерних ознак договору найму (оренди), розглянуто особливості договору найму будівлі (споруди) в якості виду договору найму (оренди) (підрозділ 2.2); визначені поняття «будівля» та «споруда» (підрозділ 2.3); досліджено еволюцію правового регулювання договору найму (оренди) та його різновидів за римським приватним правом, цивільним законодавством дореволюційного, радянського та сучасного періодів (підрозділ 2.1); з'ясовано особливості укладання, виконання та припинення договору найму будівлі (споруди) (підрозділи 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); проаналізовано істотні умови договору найму будівлі (споруди) (підрозділ 3.1); виявлено

характерні ознаки договору найму будівлі (споруди) за законодавством України та окремих зарубіжних країн (підрозділи 2.2, 2.3) тощо.

Дисертанткою особлива увага приділена спеціальному комплексному дослідженню цивільних правовідносин, які виникають у зв'язку із укладанням, виконанням та припиненням договору найму будівлі (споруди) за цивільним законодавством України. З цією метою, авторкою сформульовано поняття та характерні ознаки договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди; визначено статус сторін за договором найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди; істотні умови договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди; розкрито зміст договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди; підстави припинення договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди та правові наслідки припинення договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди, в т.ч. і шляхом його розірвання.

Стосовно багатьох проблем авторка висловлює власну позицію, наводить додаткові аргументи на користь вже висловлених в юридичній літературі поглядів учених та практиків, до позицій яких вона схиляється, а також вдається до обґрунтованої критики тих точок зору, які є спірними.

У своєму дослідженні Семенюк О.М. продемонструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати законодавчі акти, судову практику, коректно полемізувати з іншими авторами, аргументовано обстоювати свою точку зору.

Проте загальна позитивна оцінка роботи не виключає наявності зауважень до її змісту, оскільки вирішення певного кола питань в дисертації не виключає спірних положень, а деякі пропозиції є недостатньо обґрунтованими чи аргументованими, що свідчить про необхідність вступити в дискусію з авторкою роботи з тією метою, аби почути додаткову аргументацію на користь тих чи інших позицій. Найбільш суттєвими з таких зауважень, вважаємо, наступні:

1. Неоднозначною є позиція дисертантки щодо правової природи відносин, які опосередковуються договором найму будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) (С.7 дисертації). Найм (оренда) будівлі або іншої

капітальної споруди розглядається в контексті загальних положень цивільно-правового договору як підстави виникнення, зміни чи припинення відповідних правовідносин. Особливістю правовідносин щодо користування будівлею або іншою капітальною спорудою має бути визначено комплексний міжгалузевий характер, оскільки, як вказується на С. 132, 133 Дисертації відносини щодо користування земельними ділянками регулюються на підставі § 3 гл. 58 ЦК України, ЗК України, ЗУ «Про оренду землі», інших актів земельного законодавства. В роботі необхідно було б чіткіше визначитися щодо співвідношення цивільного та іншого законодавства, особливо за наявності спеціального Закону України «Про оренду державної та комунальної власності». Вважаємо, що в роботі має бути представлена цілісна система законодавства, зокрема, це стосується щодо застосування Закону України «Про оренду державного та комунального майна», а саме питання пріоритетності (загального чи спеціального) з відповідними положеннями ЦК України.

2. Надзвичайно цінним є положення дисертаційної роботи щодо правової природи договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди, водночас, не зовсім зрозумілим є те, до якого типу договорів автор віднесе договірні відносини користування, які, з огляду на їх правову природу можуть мати подвійну класифікаційну природу. У роботі було б доцільно при визначенні правової природи договірних зобов'язань про передання майна у користування на загальнотеоретичному рівні чітко відмежувати їх від подібних конструкцій речового права. Адже на практиці сьогодні доволі часто виникає проблема нерозуміння та ототожнення цих категорій. Сутність досліджуваного договору дозволяє розглянути оренду будівлі або іншої капітальної споруди з огляду як речових (право користування чужим майном) і зобов'язальних (оренда об'єктів нерухомості) відносин. Адже така позиція дозволяє чітко визначити цивільно-правовий статус учасника відповідних відносин.

3. Щодо продовження дискусії про співвідношення понять «оренда» і «найм» в їх історичному та територіальному аспектах (С.45-50 Дисертації).

Авторка на С.28-33 Дисертації правильно вказує, що римське приватне право розрізняло три види договору найму: 1) найм речей; 2) найм послуг або робочої сили вільної людини; 3) замовлення (підряд). Якщо вести мову про терміни, то в розділі 2.1 Дисертації «Еволюція договору найму будівлі (споруди) корисно провести розвідку щодо змісту розмежування термінів «найм» та «оренда», з метою удосконалення правового регулювання ЦК України. На сторінках 70-71 Дисертації, в контексті змістовного навантаження правових категорій будівля (споруда), потребує уточнення наукова позиція дисертантки щодо виокремлення договору найму «споруди», яка ніби також містить у собі також поняття «будівля», також поняття договору перенайму (переоренди) майна, що згадується на с.134 дисертації.

4. З'ясовуючи особливості порядку укладання договору найму (оренди) можна виділити певні етапи, зокрема: 1) досягнення сторонами згоди з усіх істотних умов договору в належній формі; 2) момент підписання цивільно-правового договору; 3) нотаріальне посвідчення; 4) державна реєстрація прав. Проте не виділяється доктринальна позиція дисертантки щодо моменту набрання цим договором юридичної значимості. Вважаємо, що цей складний юридичний факт має пов'язуватися саме з державною реєстрацією права оренди, що і визначає момент укладання цивільно-правового договору. Факт державної реєстрації право володіння; право користування (сервітут); право забудови земельної ділянки (суперфіцій); право користування (найму, оренди) будівлею або іншою капітальною спорудою (їх окремою частиною), що виникає на підставі договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини), укладеного на строк не менш як три роки (ст.4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»). Все це ставить питання щодо моменту виникнення права користування (найму, оренди) будівлею або іншою капітальною спорудою (їх окремою частиною) і до якого правовстановлюючого чи правопосвідчуючого юридичного факту відноситься факт державної реєстрації прав.

5. На С. 95 дисертації авторка визначає, що умовами укладання договору оренди державної та комунальної державної або комунальної власності є певні

особливості, і пропонується розглядати строк та плату за користування майном істотними умовами договору найму. Тому позиція дисертантки щодо новизни (С.8 Дисертації) щодо договору найму будівлі (споруди) плата не є істотною умовою лише у випадку передачі будівлі (споруди) в оренду з умовою безоплатного використання земельної ділянки, на якій вони розташовані. Щодо істотних умов, як обов'язкові ЦК України не вимагається. Тому необхідно уточнити авторську позицію щодо проблематики укладення договорів різними суб'єктами цивільно-правових відносин.

Втім, висловлюючи наведені зауваження, слід зазначити, що вони не є суттєвими і переважно носять дискусійний характер або ж торкаються тих питань, які були не в повній мірі обґрунтованими чи аргументованими. І хоча вони слугують приводом для дискусії в ході публічного захисту дисертаційного дослідження, проте не впливають на раніше висловлену загальну позитивну оцінку роботи.

Зміст дисертації, характер висновків та сутність запропонованих рекомендацій свідчать, що дисертантка змогла досягти поставленої мети. Оформлення дисертації та автореферату відповідає вимогам ВАК України. За своїм змістом автореферат є ідентичним основним положенням тексту дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертація Семенька Олени Миколаївни на тему «Договір найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди за цивільним законодавством України» за змістом і формою відповідає встановленим вимогам і паспорта спеціальності 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес, сімейне право міжнародне право.

Актуальність теми дисертаційної роботи, наукова новизна сформульованих та викладених у дисертації та авторефераті дисертації положень і висновків, їх достовірність, наукова та практична значущість відповідають вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р., є

завершеною науковою працею, науково-обґрунтовані результати дослідження у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, а Семенюк О.М. заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідного інституту приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. І. Бурчака
НАПрН України

М. К. Галянтич

Підпис *М. К. Галянтич* підсвідчую

*зав. відділу освіти
І. І. Солонюк (Солонюк Т. І.)*